

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Capitularia Regvm Francorum

Additae sunt Marculfi monachi & aliorum formulae veteres, & Notae
doctissimorum virorum

Baluze, Etienne

Parisiis, 1677

Ejusdem capitula excerpta ex lege Longobardorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19366

CAPITVLA EXCERPTA
EX LEGE LONGOBARDORVM.

Ib. 1. leg. Longob. tit. 9. c. 17.
I. Qui Subdiaconem occiderit, trecentos solidos componat. Qui Diaconem occiderit, quadringentos solidos componat. Qui Presbyterum, sexcentos solidos componat. Qui Episcopum, noningentos componat. Qui monachum occiderit, quadringentos solidos componat.

Ibid.
II. De Episcopis & sacerdotibus occisis sicut statutum habemus fiat, & de reliquis quibuslibet causis. Veruntamen de Presbyteris videtur nobis ut si liber natus fuerit Presbyter, per triplam compositionem secundum legem suam fiat compositus ab eo qui hoc perpetraverit. Et si plagatus fuerit, secundum qualitatem vel quantitatem plagarum vel disciplinae per triplam compositionem secundum legem suam emendetur ab eo qui hoc perpetraverit. Si autem servus Presbyter natus fuerit, secundum illius nativitatem per triplam compositionem solvatur in plagis & disciplinis. De Diaconibus similiter fiat.

Ibid. tit. 14. c. 10.
III. Si quis liber homo aliquod tale damnum cuiuslibet fecerit pro quo plenam compositionem facere non valeat, semetipsum invadere studeat usque dum plenam compositionem adimpleat.

Ibid. c. 11.
IV. Si quis messem aut annonam in hoste super bannum dominicum rapuerit, aut furatus fuerit, vel paverit, aut cum caballis vastaverit, aestimato damno secundum legem in triplo componat. Et si liber homo hoc fecerit, bannum dominicum pro hac re componere cogatur. Si vero servus hoc fecerit, secundum legem in triplum damnum in loco restituat, & pro banno disciplinae corporali subjaceat. Si quilibet persona de hoc quoque interpellata fuerit, aut praesentialiter emendet, aut sacramentum reddat solus quod nec ipse fecerit nec qui fecisset sciat. Accusator vero prius juret quod non eum injuste se sciente interpellasset. *Libro 111. Capitularium cap. 66.*

Ibid. tit. 12. c. 7.
V. Ut nemo pedicas in foresto dominico nec in quolibet regali loco tendere praesumat. Et si ingenuus hoc perpetraverit, bannum dominicum solvat. Et si servus

est, dominus illius sicut lex est emendet.

VI. Sed & hoc volumus, ut Comites de latrombus plenam justitiam faciant per eorum ministeria, & fures & malefactores non patiantur quiete residere, sed semper eos in quantum valent infestent.

VII. Ut mancipia adventitia & fugitiva nullus recipere praesumat.

VIII. Si quis latro de uno furto probatus fuerit, perdat oculum. Et si de duobus furtis probatus fuerit, nasus ei scapelletur. Et si de tribus furtis probatus fuerit, moriatur.

IX. De his vero duobus furtis unde oculum & nasum perdere debet constituimus ut dominus servi illius secundum legem cui furta facta fuerint solvere debeat. De tertio vero furto, unde mori debeat, mors illius furta illa excludat. Et si Comes sine culpa per invidiam aut occasionem injustam, nisi per justitiam & pacem faciendam, hominem disfecerit, & honorem suum perdat, & legibus illi contra quem injuste fecerit secundum poenam quam intulerit emendet. *Capitularium anni 779. cap. 11.*

X. De fugitivis servis & ancillis fugacibus, advenis ac peregrinis, ut distringantur, ut scire possimus qui sint & unde veniant.

XI. Si quis Praepositus aut ministerialis aliquas res Ecclesiae, quas praevideri debet, aliquo scriptiois titulo cuicumque concesserit quod ad damnum ipsius Ecclesiae pertineat, pro sacrilegio computetur. Similiter de rebus quae ad rempublicam pertinent, si Comes aut ministerialis rempublicae concesserit, similiter pro infidelitate computetur.

XII. Nemini liceat dimittere servum suum propter damnum ab illo cuiuslibet illatum, sed juxta qualitatem damni dominus ejus pro illo respondeat, vel eum in compositionem aut ad poenam petitori offerat. Si autem servus perpetrato scelere fugerit, ita ut a domino penitus inveniri non possit, cum sacramento dominus ejus se excusare studeat quod hoc suae voluntatis non fuisset, nec consentiens fuisset

Ibid. tit. 13. c. 64.

Ibid. c. 65.

Ibid. c. 67.

Ibid. c. 68.

Ibid. c. 71.

Ibid. tit. 14. c. 2.

Ibid. tit. 16. c. 7.

quod servus ejus tale factum commisisset, & sit absolutus. Iubemus quoque ut propter nullam distinctionem, quam nos facere jubemus, pro quibuscumque causis servi non mittantur in distinctionem; sed per Missos nostros, vel dominos eorum, aut illorum advocatos, ipsi servi distringantur, & ipsi, sicut lex jubet, rationem pro servis suis reddant utrum culpabiles sint an non. Ipsi vero domini distringant & inquirent servos suos, sicut ipsos amant. *Libro 111. Capitularium cap. 44. & lib. vi. cap. 210.*

Lib. 1. tit. 6. c. 1. XIII. De feminis quas defunctis viris lex Longobardorum prohibet ante anni spatium vestem religionis mutare vel umque suscipere, petierunt nostram licentiam ut mox dum divina pietas inspiraverit, eas indemnes liceat suscipere. Nos autem considerantes quia praterito tempore pro ipsa dilatione multa raptim intra idem spatium ad aliam partem distracta fuerunt, ideo petitionem earum, quia censuimus esse justum, suscepimus, & eis fieri ita concedimus.

Ibid. tit. 11. c. 10. XIV. Ut conjugia servorum non dirimantur, etiam si diversos dominos habuerint; sed in uno conjugio servi permanentes, dominis suis serviant. sic tamen ut ipsum conjugium legale sit, & per voluntatem dominorum suorum juxta evangelium: *Quos Deus conjunxit, homo non separet.*

Matth. 19. Marci 10. Ibid. tit. 11. c. 1. XV. De omnibus debitis solvendis, sicut antiquitus fuit consuetudo, per duodecim denarios solidi solvantur per totam Salicam legem. Excepto si leudes, id est, si Saxo aut Friso Salicum occiderit, per sexaginta denarios solidus solvatur. Inter Salicos vero ex utraque parte de omnibus debitis, sicut diximus, per duodecim denarios solidi solvantur, sive de homicidiis, sive de omnibus rebus.

Ibid. tit. 19. c. 1. XVI. Ut nemo presumat hominem aliquem vendere aut comparare nisi in presentia Comitum aut Missorum nostrorum.

Ibid. c. 1. XVII. Item ut nemo audeat in furto mancipia emere & in aliam regionem occulte ducere. Vbi vero repertum fuerit, legali sententiae subjaceat.

Ibid. tit. 46. c. 1. XVIII. Ut latrones illos de infra emunitate iudices & advocati ad Comitum placita, quando eis adnuntiatum fuerit, presentent. Et si dixerint quod ipsos latrones presentare non potuissent, jurare debent quod illos latrones presentare

non potuissent postquam eis denuntiatum fuerit, nec pro ulla justitia dilatanda illis latronibus fugere consenserint, nec pro causa dilationis de illorum potestate vel de suorum ministerio ipsos latrones jactassent. Et hoc jurent, ut per suorum voluntatem, si potuerint, ipsos latrones presentare debeant ad justitiam faciendam. Et qui hoc non fecerint, beneficium & honorem perdant. Similiter & si vassi nostri hoc non adimpleverint, beneficium & honorem perdant. Et qui beneficium nostrum non habuerit, bannum nostrum persolvat. *Capitulare anni 779. cap. 9.*

XIX. De manitione vero, nisi de ingenuitate, aut de hereditate, non sit opus observare. De ceteris vero causis per distinctionem Comitis ad mallum veniant, & juste examinentur ad justitiam faciendam. Comites vero non semper pauperes ad placita opprimant.

XX. Ut servi, aldiones, libellarij antequam, qui, vel alij noviter facti, qui non per fraudem neque per malum ingenium de publico servitio se subtrahentes, sed per solam necessitatem & pauperatem terram ecclesiasticam vel colunt vel colendam suscipiunt, non a Comite vel aliquo ministro illius ad ullam angariam seu servitium publicum vel privatum cogantur vel compellantur; sed quodquid ab eis juste agendum est, a domino vel patrono suo ordinandum est. Si vero de aliquo crimine accusantur, Episcopus primo compelleretur, & ipse per advocatum suum, secundum quod lex est, juxta conditionem singularum personarum justitiam faciat. Si vero culpabilis fuerit, sicut in Capitulare Domini Imperatoris scriptum est, ita fiat. Ceteri vero liberi homines qui vel commendationem vel beneficium ecclesiasticum habent, sicut reliqui homines justitiam faciant.

XXI. Et quia sunt nonnulli qui sine proprietatibus in regno nostro degentes judicia Comitum effugiunt, & non habentes res aut substantiam, quibus constringi possint, ideo circumquaque malitiam exercere non cessant. De illis vero placuit nobis ut ipsi cum quibus manere videntur, aut eos presentent, aut pro eorum malefactis rationem reddant.

XXII. Volumus ut advocati in presentia Comitum eligantur, non habentes malam famam; sed tales eligantur quales lex jubet eligere.

XXIII. Volumus etiam atque jubemus ut

ut Comites & iudices non admittant testes habentes malam famam testimonium perhibere; sed tales eligantur qui testimonium bonum habeant inter suos pagenses. Et primum per ipsos iudices inquirantur, & sicut ab illis rectius inquirere poterint, ita faciant, non voluntatibus malorum hominum assensum praestantes. Et ut ipsi Comites & eorum iudices, qui noverint causam de qua inter eos agitur esse cooptam, sine blandimento ipsius qui causam habet testes faciant ad eandem causam venire, & per eorum inquisitionem ita fiat diffinita. Et iubemus ut testimonia ab invicem separentur, ut lex habet. Quia si ita agitur, multi falsi testes possunt esse superati, si interrogati fuerint separatim, *Libro 111. Capitular. cap. 52.*

Ibid. c. 3. XXIV. Falsa persona potestatem accusandi non habeat. Et si in primo crimine convictus fuerit falsum testimonium dixisse, in secundo non habeat potestatem dicendi.

Ibid. tit. 31. c. 4. XXV. Ut iudices jejuni causas audiant & discernant.

Ibid. c. 6. XXVI. Ut Comites pleniter iustitiam faciant & diligant, & juxta vires eorum expleant, & iustitiae sanctae Dei Ecclesiae vigilantia cura insistant, & orphanorum & viduarum & pauperum & omnium qui in eorum ministerio permanent, & de causa quacunque ad eos venerit querela, plenissima & iustissima deliberatione diffinire decerent, & sicut rectum & iustum est ita agant. Et ut primitus ad placita eorum orphanorum & viduarum necnon pauperum causae deliberentur, nec propter aliquam dilationem eorum iustitia a iudicibus dilatetur.

Ibid. c. 7. XXVII. Ut ante Vicarios nulla criminalis actio diffinatur, nisi tantum leviores causae quae faciliter possunt iudicari. Et nullus in eorum iudicio aliquem in servitio hominem conquirat, sed per fidei iustorem mittantur usque in praesentiam Comitis. Et ad ingenuos homines nulla placita faciant custodire postquam illa tria custodierint placita quae instituta sunt, nisi forte contingat ut aliquis aliquem accuset, excepto illis Scabinis qui cum iudicibus residere debent.

Ibid. c. 8. XXVIII. Volumus ut sicut nos omnibus legem conservamus, ita omnes Comites nobis legem conservare faciant, & plenam iustitiam in eorum ministeriis, quicquid ad nos pertinet, facere studeant.

Ibid. c. 9. XXIX. Ut iudices sive Missi nostri

fiscalini de qualibet causa non exigant fredam priusquam facinus componatur.

XXX. Omnis controversia coram Centenariis diffiniri potest, excepto redhibitione terrae & mancipiorum, quae non potest diffiniri nisi coram Comite. *Ibid. c. 10.*

XXXI. Ut placita publica vel secularia neque a Comite nec ab ullo ministro suo vel iudice nec in Ecclesia nec in terris Ecclesiae circumjacentibus vel coherentibus nullatenus teneantur. *Ibid. c. 11.*

XXXII. Hoc quoque iubemus, ut iudices supra nominati sive Missi nostri fiscalini de qualibet causa fredam non exigant priusquam facinus componatur. Si quis autem per cupiditatem ista transgressus fuerit, legibus componat. Fredam autem non illi iudici qui culpam commisit tribuat, sed ille qui solutionem recepit tertiam partem coram testibus fisco tribuat, & pax perpetua stabilis permaneat. *Lex Ripuariorum cap. 89.*

XXXIII. Volumus ut Episcopi & Comites concordiam & dilectionem inter se habeant ad Dei & sanctae Ecclesiae tractatum peragendum, & ut Episcopus suo Comiti, ubi ei necessitas poposcerit, adiutor & exhortator existat qualiter suum ministerium expleat possit. Similiter & Comes faciat contra suum Episcopum, ut in omnibus illi adiutor sit qualiter intra suam parochiam canonicum possit expleat ministerium. *Ibid. tit. 14. c. 1.*

XXXIV. Mentio etenim facta est a nonnullis in placitis quae habuimus in anno praeterito, & dictum est ibi, ut palam apparet, quod aut ille qui crimen ingerit, aut ille qui vult se defendere, perjurare se debeat. Melius visum est ut in campo cum fustibus pariter contendant quam perjurium absconsè perpetrent. *Ibid. tit. 55. c. 23.*

XXXV. Ut nemo furem campium de mancipiis aut de qualibet causa recipere praesumat, sicut saepius Dominus Imperator commendavit. *Ibid. c. 24.*

XXXVI. Sicut consuetudo nostra est, ut Romanus aut Longobardus si venerit quod causam inter se habeant, observamus ut Romani successionem eorum juxta illorum legem habeant, similiter ut omnes scriptiones juxta legem suam faciant. Et quando jurant, secundum legem suam jurent. Et alij illis similiter faciant. Et quando componunt, juxta legem ipsius cui malum fecerint componant. Et Longobardos illis convenit componere similiter. De ceteris vero causis communi lege

vivant quam Dominus Karolus excellentissimus Rex Francorum atque Longobardorum in edicto adjunxit.

Ibid. lib. 3. tit. 4. c. 8. XXXVII. Volumus atque jubemus ut Episcopi suum in omnibus juxta vires suas peragere studeant ministerium in parochiis eorum, & ut prædicationes & confirmationes ibidem expleant. Et de monasteriis quæ infra parochias eorum sunt vigilanter curent ut Canonici secundum canones & regulares secundum regulam vivant. Et ubi aliter quam ordo poposcit invenerint, emendare studeant. Et si emendare nequiverint, nobis nuntietur.

Ibid. c. 9. XXXVIII. Ut Episcopi Abbates per xenodochia vel monasteria eorum hospitalia ubi antiquitus fuerint faciant, & summo perè curent ut nullatenus prætermittantur.

Ibid. c. 11. XXXIX. Volumus primò ut neque Abbates, neque Presbyteri, neque Diaconi, neque Subdiaconi, neque quislibet de clero, de personis suis ad publica vel ad secularia judicia trahantur vel distringantur, sed à suis Episcopis judicati justitiam faciant. Si autem de possessionibus sive ecclesiasticis sive suis propriis super eos clamor ad judicem venerit, mittat judex clamantem cum Missò suo ad Episcopum ut faciat ei per advocatum justitiam percipere. Si verò talis aliqua inter eos exorta fuerit intentio quam per se pacificare non velint aut non possint, tunc per advocatum Episcopi, qualem lex jussit, causa ipsa ante Comitum vel judicem veniat, & ibi secundum legem finiatur, anteposito quod dictum est de persona Clericorum.

Ibid. tit. 2. c. 1. XL. Ut nulli Episcopo liceat alterius Clericum recipere aut ordinare in aliquo gradu sine dimissoria Episcopi sui de cujus parochia est.

Ibid. c. 2. XLI. Ut nemo alterius Clericum sine commendatitiis aut dimissoriis literis recipere præsumat.

Ibid. tit. 3. c. 2. XLII. Præcipimus etiam Comitibus & omnibus fidelibus nostris ut quicumque de rebus ecclesiasticis beneficia habent, pleniter nonas & decimas ad ipsas Ecclesias donent absque ulla diminutione & dilatazione, in quantum melius possunt, & juxta possibilitatem eorum. Et quando necessitas exegerit, dent operas ad ipsas Ecclesias restaurandas, & adjutorium faciant.

XLIII. Ut vos Episcopi, qui in omnibus nonas & decimas accipitis, in vestra providentia sit quatenus Ecclesiæ vel capellæ quæ in vestra parochia sunt emendantur, & luminaria eis præbeatis, ut in eis Presbyteri vivere possint. *Ibid. c. 3.*

XLIV. Ut decimæ populi in quatuor partes dividantur. Prima pars Episcopis detur, alia Clericis, tertia pauperibus, quarta in fabrica ipsius Ecclesiæ. *Ibid. c. 4.*

XLV. De trustee faciendâ, ut nemo præsumat ad nos venienti mansionem vendere, & quæ necessaria sunt, sicut vicino suo ei vendat. *Ibid. tit. 4. c. 2.*

XLVI. Audivimus etiam quòd junio. res Comitum vel aliqui ministri reipublicæ, sive etiam nonnulli fortiores vassi Comitum, aliquas redditiones vel collectiones, quidam per passum, quidam etiam sine passu, quasi deprecando à populo exigere solent. Similiter quoque operas collectionis frugum, arare, seminare, runcare, carrucare, vel cetera his similia à populo per eandem vel per alias machinationes exigere consueverunt, non tantum ab ecclesiasticis, sed etiam à reliquo populo. quæ omnia nobis ab omni populo justè removenda esse videntur. Quia in quibusdam locis in tantum inde populus oppressus est ut multi ferre non valentes, per fugam à dominis vel à patronis suis lapsi fuerint, & terre ipsæ in solitudinem redactæ sunt. Potentionibus autem vel ditionibus ex spontanea tantum voluntate vel mutua dilectione volentibus solatia præstare invicem, minimè prohibemus. *Ibid. tit. 4. c. 1.*

XLVII. Placuit nobis secundum sanctorum patrum auctoritatem, si quis ab Episcopo suo justè excommunicatus fuerit, à nullo penitus recipiatur antequam in præsentiam sui Episcopi veniat, pro culpa satisfactionem facturus. *Ibid. tit. 4. c. 2.*

XLVIII. Si qua mulier filium vel filiam suam per fraudem aliquam coram Episcopo ad confirmandum tenuerit, pro fallacia sua publicam agat poenitentiam. A viro tamen suo non separetur. *Ibid. tit. 4. c. 3.*

XLIX. Generaliter omnes admoneamus ut capitula quæ præterito anno legi Salicæ cum omnium consensu addenda esse censuimus, jam non ulterius capitula, sed tantum leges dicantur, immo pro lege Salica teneantur. *Ibid. tit. 4. c. 4.*

